

Utenriksanalyse: Rikdommen bak hjørnet

Stein Tønnesson

Historiker og fredsforsker, Direktør ved Institutt for fredsforskning (PRIO). Interesseområder: fred (i både snever og utvidet forstand), Kinas fremvekst som stormakt, «krigen mot terror».

Som historiker maner jeg gjerne frem mørke skyer, regn og torden. Hvorfor er jeg så redd?

Jeg er historiker, ikke økonom, men i det siste er jeg blitt invitert til å diskutere verdens tilstand med flere storbankers sjeføkonomer. De er så optimistiske på verdensøkonomiens vegne at de ber meg lete opp en sky på himmelen. Ja, min himmel er jo ikke særlig skyfri, så jeg stiller gjerne opp og maner frem svarte moln, regn og torden. Jeg skal fortelle en historie fra den nære fremtid:

FNs sikkerhetsråd vedtar sanksjoner mot Iran, eller hvis de ikke gjør det, tar USA et generaloppgjør med FN og får med seg en frivillig koalisjon på å sanksjonere Iran uansett. Eller USA bomber Iran. Uansett reagerer Teheran med raketter, terror, minelegging av Hormuz-stredet, innblanding i Irak og redusert oljeeksport. Saudi-Arabia er ute av stand til å øke sin eksport, og oljeprisen skyter i været.

Den passerer 100 dollar fatet. Rentene i USA er allerede økt, og nå får de amerikanske husholdningene problemer. De har finansiert sitt raskt økende forbruk ved å belåne husene sine til opp over pipa, og USAs private forbruk har vært den viktigste motoren i verdensøkonomien. Nå må amerikanerne stramme inn livremmen. Bilsalget stuper. Eiendomsmarkedet raser, og det blir bankkrise. Dollaren synker. De oljeeksporterende landene tar til å prise oljen i euro istedenfor dollar. Euroen blir så dyr at det blir vanskelig for europeerne å eksportere noe som helst. Kina forsøker å dumppe varer i andre asiatiske land og Europa når det amerikanske markedet svikter. Samtidig forsøker Kina å omvexle deler av sine dollarreserver i euro, noe som gir den onde sirkelen enda en omdreining. Den raskt økende arbeidsløsheten i USA tvinger politikerne til å innføre beskyttelsestiltak mot import av billige varer fra Kina. Problemet er at USA har finansiert sine enorme handelsunderskudd ved at Kina og Saudi-Arabia har investert sine overskudd i USA. Det har gjort

USA avhengig av kinesisk og arabisk velvilje. Nå tar den slutt. Krisen er der. Dere økonomer kan bare glemme de optimistiske prognosene. Skyene har for lengst bygd seg opp bak horisonten. Det eneste som skal til for å spre dem over himmelen er pustet fra nok en krig i Midtøsten.

Kjære president Bush. Forson deg med Iran!

Jeg har ikke suget historien min av eget bryst. Den bygger på advarsler fra det britiske ukebladet *The Economist*, som til stadighet minner om amerikanernes høye lån og manglende sparing. Den bygger på en serie beske artikler av den amerikanske økonomen Paul Krugman om Bush-administrasjonens uansvarlige økonomiske politikk. I det siste har historien også hentet næring fra en spalte som den skotske økonomiske historikeren og Harvard-professoren Niall Ferguson skriver hver mandag i *Los Angeles Times*. Han skrev nylig om hvordan amerikansk proteksjo-

nisme hadde ødelagt forrige store globaliseringsbølge i tida før og etter første verdenskrig, og spurte seg om det samme kunne skje på nytt.

Men sjeføkonomene blir ikke svar skyldig. Den amerikanske veksten har fortsatt ufortrødent tross orkanen Katrina og en kraftig økt bensinpris. Dollaren er allerede nedjustert; det minker faren for et plutselig fall. Amerikanernes eiendommer er nok høyt belånt, men så har de også stor reell verdi. De utgjør den best tenkelige form for lånesikkerhet. Og det amerikanske handelsunderskuddet er ikke noe stort problem så lenge de som har overskudd plasserer inntektene sine i dollar og amerikanske verdipapirer.

Og det kommer kineserne, japanerne og araberne til å fortsette med fordi de selv har alt å tape på å la være. Selv om det blir krig i Midtøsten. Selv om oljeprisen skulle skyte ytterligere i været. Dessuten er ikke europeerne interessert i at olje skal prises i euro. Det vil gjøre euroen for dyr. Den europeiske sentralbanken vil

samarbeide med den amerikanske om å holde dollaren oppe. Verdensøkonomien i dag er grunnleggende sunn. Den gjensidige avhengigheten mellom USA og Kina sikrer at de fortsetter å samarbeide, og det voksende kinesiske markedet blir en stadig viktigere vekstfaktor for hele verdensøkonomien. Se bare hvordan Kina suger til seg råvarer fra store deler av verden, hvordan det driver råvareprisene oppover og fremmer de råvareproduserende landenes vekst.

Jeg vet ikke hva jeg skal tro. Helst vil jeg jo tro på sjeføkonomene. Fortsatt vekst med høy oljepris gjør nordmenn superrike og gir grunnlag for å investere i alternativ energi. Hvorfor er jeg likevel så redd? Kanskje av samme grunn som Niall Ferguson.

Historikere har en hang til pessimisme. Jeg har ikke glemt USA president Herbert Hoover, som erklærte at rikdommen var rett rundt hjørnet, like før krakket i 1929. Som historiker og fredsforsker ber jeg: Kjære president Bush. Forson deg med Iran!

Morgenbladet 5.5.06

